

# *Studia Biblica Slovaca*

**Ročník 9**

**2017**

**Číslo 2**

Offprint



*Studia Biblica Slovaca* je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník IX (2017), číslo 2

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Vedecké kolégium/Advisory board: Reimund BIERINGER (Leuven, B) – Georg BRAULIK OSB (Wien, A) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra, SK) – Massimo GRILLI (Roma, I) – Leslie HOPPE OFM (Chicago, USA)

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín, SK)  
Zástupca šéfredaktora: Jozef JANČOVIČ (Bratislava, SK)  
Redaktor pre recenzie: František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie, SK)  
Výkonný redaktor: Martina KORYTIAKOVÁ (Roma, I)

Redakčná rada /Editorial board: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Juraj FENÍK (Košice, SK) – Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok, SK) – Róbert JÁGER (Košice, SK) – Peter JUHÁS (Münster, D) – Branislav KEUSKA (Ružomberok, SK) – Róbert LAPKO (Košice, SK) – Libor MAREK (Detroit, USA) – Jaroslav RINDOŠ (Bratislava, SK) – Milan SOVA (Bratislava, SK) – Jozef TIŇO (Bratislava, SK) – Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Dušan Rončák

Obálka: Martin Mičko

Na príprave publikácie sa podieľali Štefan Macko, Zuzana Očkajáková, Cathal Ó Manacháim, Helena Panczová, Július Pavelčík, Daniel Škoviera a Lucilla Mária Tongel'ová SDR.

Príspevky v slovenčine, češtine a v angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Ak sú používané iné fonty písma pre hebrejštinu a gréčtinu ako v programe BibleWorks, tak upresniť aké, prípadne preposlať používaný font spolu s príspevkom. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verziou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Upresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné [www.biblica.sk](http://www.biblica.sk).

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014

Prot. N. 2229/2014

***Studia Biblica Slovaca***

Printed in Slovakia, 12/2017.

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 6 €

**ISSN 1338-0141**

**EV 3744/09**

# Motív zeme ako predmetu vlastníctva v Žalme 37

*Mykhaylyna Klusková*

## Úvod

Problematika zeme, a to hlavne Zaslúbenej zeme, je jednou z kľúčových pre viaceré knihy Starého zákona. V Žaltári sa o zemi hovorí v rôznych kontextoch a významoch. Jedným z textov tejto zbierky, v ktorom sa zem spomína pomerne často, je Ž 37. V rámci tohto literárneho diela opakovane zaznievajú výroky, v ktorých je zem chápaná ako predmet vlastníctva. Cieľom tohto článku je detailnejšie predstaviť tento motív a ponúknuť možnosti jeho interpretácie.

Predkladaný článok má tri hlavné časti. V prvej z nich uvedieme základnú charakteristiku Ž 37: predstavíme jeho literárny druh, usporiadanie materiálu a hlavné témy. V ďalšej časti zanalyzujeme zmienky o zemi, ktoré sa vyskytujú v masoretskej verzii textu. Sústredíme sa najmä na verše, ktoré obsahujú prisľúbenie vlastníctva zeme (vv. 9.11.22.29.34), ale budeme venovať pozornosť aj ostatným miestam žalmu, v ktorých sa hovorí o zemi explicitne, alebo sa na ňu nejakým spôsobom odkazuje. V poslednej časti príspevku predstavíme koncepciu zeme v Ž 37 a v závere budeme charakterizovať v základných črtách motív vlastníctva zeme v tomto texte.

## 1 Základná charakteristika Ž 37

Žalm 37 je často zaraďovaný k tzv. „múdrosovným žalmom“<sup>1</sup>. Jeho didaktický, a nie modlitebný charakter<sup>2</sup> rozhoduje o tom, že exegéti v ňom

---

<sup>1</sup> Medzi biblistami neutíchajú diskusie o existencii literárneho druhu „sapienciálny žalm“, resp. jeho definície, ako aj zoznamu žalmov, ktoré môžu byť k nemu priradené. Pritom v prípade odporcov tzv. „múdrosovných žalmov“ nejde o popieranie sapienciálnych vplyvov v jednotlivých textoch Žaltára, ale skôr o odlišný prístup k otázke definovania a interpretácie týchto vplyvov, čo sa odzrkadľuje napríklad v používaní pomenovaní typu „žalmy blízke múdrosti“ („psalms with affinities to wisdom“) na označenie literárnych kompozícií, ktoré majú múdrosovný nádych. Porov. CRENSHAW, *Wisdom*, 187. V rámci tejto diskusie má Ž 37 už od čias Mowinckelovho významného diela

---

vidia napríklad poučnú báseň<sup>3</sup>, múdroslovné ponaučenie o živote<sup>4</sup>, zbierku múdroslovných vyjadrení<sup>5</sup> alebo homíliu<sup>6</sup>.

Exegéti upozorňujú na príbuznosť skúmaného textu so sapienciálnou literatúrou Starého zákona. Prejavuje sa to napríklad v používaní múdroslovných literárnych druhov, akými sú napomenutia, poučenia, podmienené prísľúbenia, alebo príslovia typu „x je lepšie ako y“<sup>7</sup>. Žalm 37 charakterizuje aj sapienciálny štýl, pre ktorý sú príznačné: záľuba v jednoduchých antitezách, striedanie rád a vyhlásení, časté zdôvodnenia a odvolávanie sa na vlastnú skúsenosť<sup>8</sup>. Po tematickej stránke poukazuje na „sapienciálnosť“ žalmu to, že sa zaoberá otázkou úspechu bezbožného a venuje pozornosť samotnej múdrosti, ktorú spomína explicitne vo v. 30<sup>9</sup>.

Bibliisti zdôrazňujú najmä veľkú podobnosť medzi Ž 37 a Knihou prísloví, čo je viditeľné tak na slovnej báze, ako aj v použití rovnakých formálnych prostriedkov na vyjadrenie obsahu a v podobnom spôsobe argumentácie<sup>10</sup>. V Ž 37 sa napríklad objavujú povzbudivé vety, ktoré obsahujú zdôvodnenie (vv. 1-2), resp. prísľúbenia, predstavované ako dôsledok konania

„The Psalms in Israel's Worship“ svoje stále miesto medzi tými textami Žaltára, v ktorých je zreteľný múdroslovný vplyv. Porov. MOWINCKEL, *Psalms*, 111-112. Podľa R. Murphyho je Ž 37 azda jediným žalmom, o ktorého sapienciálnosti existuje medzi súčasnými exegétmi konsenzus. Porov. MURPHY, *The Tree of Life*, 221. S označením Žalmu 37 ako „múdroslovného“ sa stretáme napríklad v nasledujúcich publikáciách: DAHOOD, *Psalms I*, 227; ANDERSON, *Psalms*, 292; HURVITZ, *Vocabulary*, 49; ALONSO SCHÖKEL – CARNITI, *Salmi*, 630; KUNTZ, *Psalms*, 151; SYNOWIEC, *Gatunki literackie*, 63; MURPHY, *The Tree of Life*, 103.

<sup>2</sup> V žalme nenájdeme ani jedno oslovenie Boha. Nevyskytujú sa v ňom ani výzvy alebo prosby k Bohu.

<sup>3</sup> Porov. CRAIGIE, *Psalms*, 296.

<sup>4</sup> Porov. HOSSFELD – ZENGER, *Die Psalmen I*, 229. Podobne vníma charakter Ž 37 aj M. Oeming, keď poznamenáva, že v prípade Ž 37 ide o „eine reine Belehrung, ohne eine Anrede an Gott“ (OEMING, *Psalmen*, 205-206.).

<sup>5</sup> Porov. WEISER, *Psalms*, 314-315.

<sup>6</sup> Porov. TERRIEN, *Psalms*, 323; GOLDINGAY, *Psalms*, 517.

<sup>7</sup> Porov. OEMING, *Psalmen*, 206.

<sup>8</sup> Porov. ALONSO SCHÖKEL – CARNITI, *Salmi*, 630.

<sup>9</sup> Porov. SYNOWIEC, *Gatunki literackie*, 64.

<sup>10</sup> Porov. HENGSTENBERG, *Psalms*, 23; KIRKPATRICK, *Psalms*, 188. Podľa niektorých exegétov sú prepojenia medzi Ž 37 a Prís také tesné, že vyjadrenia z analyzovaného žalmu by sa mohli smelo začleniť do Knihy prísloví. Porov. ALONSO SCHÖKEL – CARNITI, *Salmi*, 630; MURPHY, *The Tree of Life*, 221; GOLDINGAY, *Psalms*, 517. J. A. Alexander pripúšťa, že Ž 37 mohol predstavovať model, podľa ktorého bola Kniha prísloví skonštruovaná. Porov. ALEXANDER, *Psalms*, 159.

(vv. 3-4). Autor taktiež porovnáva správanie a osud spravodlivých a bezbožných (vv. 21-22). Do žalmu je včlenené príslovie typu „x je lepšie ako y“ (v. 16). V texte nájdeme aj odvolávanie sa na vlastnú skúsenosť (vv. 25.35-36)<sup>11</sup>. Obsahovo najbližšie Žalmu 37 sú podľa biblistov fragmenty Prís 10,27-32 a 24,1-22 (porov. najmä v. 1.15-16.19-20)<sup>12</sup>.

Okrem spomenutých súvislostí medzi Ž 37 a Prís upozorňujú exegéti aj na prepojenia medzi týmto dielom a Ž 1<sup>13</sup>, ako aj textom Iz 58, 6-14<sup>14</sup>. Napríklad Ž 1 a 37 sú si blízke tematicky a lexikálne. V oboch sa spomína Pánov zákon, vyskytuje sa motív „cesty“ a „stromu“, používa sa antitéza spravodlivý – bezbožný. John Goldingay dokonca považuje Ž 37 za doplnenie Ž 1 alebo potvrdenie jeho posolstva: analyzovaný text je ponaučením pre človeka, ktorý prijal optiku úvodného textu Žaltára, ale nedokáže ju ďalej uplatňovať pod tlakom prežívaných životných situácií<sup>15</sup>. V záverečnej časti príspevku budeme venovať pozornosť najmä funkcii obrazu stromu v Ž 37 v nadväznosti na podobný obraz zo Ž 1.

Charakteristickou črtou Ž 37 je jeho abecedná štruktúra, ktorá sa prejavuje v tom, že jednotlivé úseky textu, a ide najčastejšie o pasáže obsahujúce dva verše, sú usporiadané tak, aby ich začiatkové písmená vytvárali hebrejskú abecedu<sup>16</sup>. Akrostichické členenie žalmu môžeme považovať za

<sup>11</sup> Porov. GOLDINGAY, *Psalms*, 517. O slovnom prepojení medzi Ž 37 a Prís čítaj v nasledujúcich publikáciách: HURVITZ, *Vocabulary*, 49; HURVITZ, ק"י, 109-112.

<sup>12</sup> Porov. KIRKPATRICK, *Psalms*, 188; HOSSFELD – ZENGER, *Psalmen I*, 230. Podľa E. Zengera je možné, že sa autor Ž 37 inšpiroval textom Prís 24, ktorý podobne ako Ž 37 pozostáva z 22 prísloví. Porov. HOSSFELD – ZENGER, *Psalmen I*, 230. Aj N. Lohfink pripúšťa, že sa autor Ž 37 inšpiroval textom Prís 24,19-20, keďže začiatok Ž 37 a uvedený fragment z Prís znejú skoro identicky. Porov. LOHFINK, *Die Besänftigung*, 80-81. V tomto kontexte stojí za povšimnutie článok W. Browna o povahe spoločnej rétoriky Prís a tzv. múdroslovných žalmov. V ňom autor poukazuje na špecifiká týchto literárnych kompozícií a poznamenáva, že napriek podobnosti niektorých literárnych motívov, vyskytujúcich sa tak v Knihe prísloví, ako aj v Ž 37, je ich spracovanie v spomenutých dielach často odlišné. Rozdiel je podľa autora viditeľný napríklad v prezentovaní spravodlivého a bezbožného. Tak sa Ž 37 venuje hlavne otázke ich osudu a stavu, a nie napríklad téme ich správania. Okrem toho získava spravodlivý vo svetle žalmu črty človeka chudobného, kým k podobnej identifikácii v Knihe prísloví nikdy nedochádza. Viac o špecifikách Prís a Ž 37 vo svetle spoločnej rétoriky čítaj v publikácii BROWN, „Come, O Children“, 87-90.

<sup>13</sup> Porov. GOLDINGAY, *Psalms*, 517.

<sup>14</sup> Porov. TERRIEN, *Psalms*, 322.

<sup>15</sup> Porov. GOLDINGAY, *Psalms*, 517.

<sup>16</sup> Porov. napr. ALEXANDER, *Psalms*, 159; CRAIGIE, *Psalms*, 296; TERRIEN, *Psalms*, 320. Abecedné usporiadanie Ž 37 nie je úplne pravidelné ani bezchybné.



Žalm 37 sa zaoberá najmä problémom úspechu bezbožného, ktorý sa stáva prameňom pochybností spravodlivého ohľadom správnosti ním zaujatého postoja. Autorova odpoveď na tento problém nabáda odstrániť zo života hnev a rozhorčenie a vyzýva adresáta nasmerovať energiu na konanie dobra a predovšetkým na dôveru v Pána. Dôvera v Pána je podľa Ž 37 zárukou riešenia všetkých problémov. V žalme opakovane zaznieva presvedčenie o pomínutelnosti bezbožného a šťastnom osude spravodlivého. Budúcnosť spravodlivého sa bude vyznačovať predovšetkým vlastníctvom zeme.

V ďalšej časti príspevku sa pokúsime odpovedať na otázku, čo znamená prisľúbenie vlastníctva zeme v Ž 37. Odpoveď ponúkne analýza tých častí žalmu, ktoré nadväzujú na problematiku zeme. Východiskovým textom pre toto bádanie bude masoretská verzia Ž 37.

## 2 Analýza zmienok o zemi v masoretskej verzii Žalmu 37

V masoretskej verzii Ž 37 nachádzame niekoľko veršov, ktoré nadväzujú na problematiku zeme. Väčšina z nich obsahuje zmienky, v ktorých je zem označená hebrejským podstatným menom ארץ. Okrem toho sú v žalme prítomné aj miesta nepriamo sa vzťahujúce na tému zeme – napríklad použitím slov, ktoré sú významovo príbuzné výrazu ארץ, alebo takých, čo sa nachádzajú v jeho sémantickom poli.

### 2.1 Analýza zmienok, ktoré obsahujú výraz ארץ

V Žalme 37 sa slovo ארץ vyskytuje šesťkrát, a to vo veršoch 3.9.11.22.29.34. Na všetkých miestach sa objavuje bez člena. V prvej zmienke (v. 3) je súčasťou vety formulovanej v rozkazovacom spôsobe a predstavuje predmet slovesa vytvoreného od kmeňa שכן s významom „bývať“, „zdržiavať sa na nejakom mieste“, avšak bez vytvárania trvalých väzieb s týmto

---

písmeno ו, ktoré malo byť istým reprezentantom bezbožného človeka, a fakt, že ו-strofa (v. 29) bola nahradená vetou o budúcom požehnaní spravodlivých, mali potvrdiť dôležitú myšlienku o pomínutelnosti bezbožného. Bezbožný bude podľa Ž 37 „vyťatý“ (podobne ako písmeno ו, ktoré ho symbolizovalo, zmizlo z abecednej štruktúry žalmu), teda prestane existovať, kým spravodlivý „bude vlastníť zem“. Porov. BENUN, *Order*, 2-3, 15-16, 20-22 [cit. 2013-07-21].

priestorom<sup>21</sup>, napríklad prostredníctvom zákonného vlastníctva konkrétneho územia<sup>22</sup>. V piatich nasledujúcich zmienkach (vv. 9.11.22.29.34) je podstatné meno אָרֶץ použité v oznamovacej vete ako priamy predmet slovesných foriem vytvorených od kmeňa ירש, ktorý znamená „stávať sa vlastníkom“, „nadobúdať vlastníctvo“, „vlastniť“ a v neskorších poexilových textoch aj „dedit“<sup>23</sup>. S výnimkou v. 34 ide vždy o rovnakú konštrukciu – יִרְשׁוּ-אָרֶץ / יִרְשׁוּ-אָרֶץ, v ktorej sa okrem výrazu אָרֶץ vyskytuje sloveso vytvorené od kmeňa ירש v jiqtolí. Verš 34 obsahuje okrem podstatného mena אָרֶץ formu konštruovaného neurčitku – רָשָׁתָּה, ktorá bližšie určuje výraz וַיִּרְוּמָהּ („vzdvihne ťa“).

Podmetom viet, v ktorých sa nachádza konštrukcia יִרְשׁוּ-אָרֶץ / יִרְשׁוּ-אָרֶץ sú tí, ktorí čakajú na Pána, resp. v neho dúfajú (קוֹי), pokorní (עָנוּיִם)<sup>24</sup>, tí, ktorých Pán požehnáva, doslovne „jeho požehnaní“ (מְבֹרָכָיו), a spravodliví (צַדִּיקִים). V prípade uvedených slov nejde o názvy rôznych skupín spoločnosti, ale skôr o synonymické pomenovania, pomocou ktorých autor označuje spravodlivých v porovnaní k bezbožným<sup>25</sup>. Zdá sa, že spomenuté označenia majú bližšie vysvetliť, čo znamená byť spravodlivým<sup>26</sup>, a teda aj priblížiť podmienky vlastníctva zeme. Vo svetle v. 34 dostáva prisľúbenie vlastníctva zeme aj sám adresát žalmu (אָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ לְרִשְׁתָּהּ), ktorý prejaví voči Bohu postoj dôvery a bude sa držať jeho cesty. Podobne aj vo v. 3 sa bývanie v zemi (שָׁכַן-אָרֶץ) spája s osobou adresáta žalmu, ktorého má charakterizovať dôvera v Pána a konanie dobra. Pritom samotné prebývanie v zemi môže byť chápané buď ako príkaz,

<sup>21</sup> Inak je to v prípade koreňa ישב, ktorý opisuje usadenie sa na konkrétnom území. Porov. GÖRG, שָׁכַן, 695-696.

<sup>22</sup> Porov. GÖRG, שָׁכַן, 695-696.

<sup>23</sup> Porov. LOHFINK, יָרַשׁ, 372-373.

<sup>24</sup> V niektorých prekladoch v. 11 sa stretne s chápaním pojmu עָנוּיִם ako „chudobných“ (Porov. napríklad *Einheitsübersetzung* [1980]: „Doch die Armen werden das Land bekommen“; podobne KRAUS, *Psalmen*, 436; HOSSFELD – ZENGER, *Psalmen*, 231.), resp. „utlačaných“ (Porov. DECLAISSE-WALFORD – JACOBSON – TANNER, *Psalms*, 349.) alebo aj „vydedencov“ (Porov. ALONSO SCHÖKEL – CARNITI, *Salmi*, 626.).

<sup>25</sup> Tí sú tiež predstavení pomocou rôznych označení: napríklad מְרַעִים „tí, ktorí konajú zle“ (v. 9; porov. v. 1); רָשָׁע „bezbožný“ (v. 10); מְקַלְלֵי „tí, ktorým on [Boh] zlorečí“ (v. 22); וְרֵעַ רָשָׁעִים „pokolenie bezbožných“ (v. 28).

<sup>26</sup> Pojem „spravodlivý“/„spravodliví“ (צַדִּיקִים/צַדִּיק) ako pozitívna charakteristika človeka sa vyskytuje v Ž 37 až deväťkrát (porov. vv. 12.16.17.21.25.29.30.32.39), teda najčastejšie v porovnaní s ostatnými označeniami. Z tohto dôvodu môže byť uznaný za hlavnú kladnú kvalifikáciu človeka.

resp. rada, ktorú treba vykonať, alebo ako obsah prisľúbenia, ktoré sa zrealizuje v budúcnosti<sup>27</sup>.

Povšimnutiahodným faktom je to, že prisľúbenie vlastníctva zeme pre spravodlivých (vv. 9.11.22.29.34) sa v Ž 37 objavuje vždy v kontraste k predpovedi zničenia, ktoré bude osudom bezbožných. Vo väčšine prípadov sa nelichotivá skutočnosť, ktorá čaká hriešnikov, opisuje formami vytvorenými od slovtvorného kmeňa כרת (porov. יִכְרֹתוּן [v. 9]; יִכְרֹתוּ [v. 22]; נִכְרָה [v. 28]; הִכְרָה [v. 34]). Tento hebrejský koreň doslovne znamená „rezať“, „odrezať“, „zoťat“, napríklad strom (porov. napr. 1Kr 5,20; 2Krn 2,7.9.15; Jer 6,6; 10,3). V konjugácii nifal, v ktorej sa, mimochodom, vyskytujú všetky formy tohto kmeňa v Ž 37 (vv. 9.22.28.34.38), poukazuje na zničenie, pričom to nemusí byť nevyhnutne fyzická exterminácia, ale napríklad vylúčenie zo spoločnosti kultu alebo zmluvy (porov. napríklad Ex 30,38; Lv 7,20)<sup>28</sup>. V múdroslovnej tradícii sa stretáme s prisľúbením, že bezbožní budú vyhubení a vytrhnutí zo zeme (!), kým priami a bezúhonní ju budú obývať (porov. Prís 2,21-22). Vo v. 10 analyzovaného žalmu, ktorý predchádza druhú zmienku, obsahujúcu prisľúbenie vlastníctva zeme pre spravodlivých (v. 11), odvodeniny od כרת síce nie sú použité, ale idea absolútneho vymiznutia bezbožného zo zeme je tam jasne viditeľná – on sám a miesto, kde žije, prestanú existovať ( וְאִין רִשְׁעַ וְהַתְּבוֹנָהּ (עַל־מִקְוֵמוֹ וְאִי־יָנוּ)). S presvedčením, že sa bezbožný pominie, sa stretávame aj na iných miestach žalmu (porov. vv. 2.20.36.38). Tie nie sú explicitne spojené s prisľúbením vlastníctva zeme pre spravodlivých, ale kontrast so situáciou alebo osudom spravodlivých je v ich najbližších kontextoch zachovaný.

Tvrdenia o zániku, resp. zmiznutí bezbožných, ktoré sa v Ž 37 vyskytujú aj v kontexte výrokov o budúcom disponovaní zemou spravodlivými, majú jasný cieľ. Chcú presvedčiť adresáta žalmu o tom, aby zanechal hnev a závisť, ktoré vznikajú pozorovaním života bezbožného, ktorý je úspešný (porov. v. 7). Nepotrvá totiž dlho a bezbožného postihne koniec – zanikne, na rozdiel od spravodlivého, ktorého očakáva budúcnosť spojená s vlastníctvom zeme.

Bližšiu charakteristiku toho, s čím bude spojené vlastníctvo zeme, nachádzame vo v. 11 a 29 analyzovaného žalmu. Vo svetle prvého fragmentu je

<sup>27</sup> Podľa J. Goldingaya imperatívy z druhej časti v. 3, teda aj fráza וְכִן־אָרַץ, naznačujú výsledok predchádzajúcich imperatívov, a tak vyjadrujú skryté prisľúbenie. Ak adresát žalmu bude dôverovať Pánovi a konať dobro, bude okrem iného obývať zem. Porov. GOLDINGAY, *Psalms*, 520.

<sup>28</sup> Porov. HASEL, כָּרַת, 342, 344-345, 348.

toto vlastníctvo sklúbené s prežívaním hojnosti toho, čo žalmista označuje pojmom ׀לֹשׁ. Už samotný výraz ׀לֹשׁ informuje, že údelom tých, ktorí patria do kategórie spravodlivých<sup>29</sup> (tu עֲנֻיִם „pokorní“), sa stane život najvyššej kvality, teda existencia plná pokoja, bezpečia, blahobytu a naplnenia<sup>30</sup>. Tento stav budú pokorní (עֲנֻיִם) prežívať v hojnosti (רֵב ׀לֹשׁ). Budú v ňom nachádzať potešenie, dá sa povedať až pôžitok, veď na označenie zakusovania pokoja je vo v. 11 použité sloveso odvodené od kmeňa ענג, ktorý v konjugácii hitpael znamená „mať radosť z niečoho“, „nachádzať potešenie v niečom“, ako napríklad človek má pôžitok z dobrého jedla<sup>31</sup> (porov. Iz 55,2)<sup>32</sup>. Treba poznamenať, že ten istý kmeň, použitý v rovnakej konjugácii, tvorí v rámci Ž 37 aj základ slovesného tvaru, ktorým sa opisuje odporúčaný vzťah adresáta žalmu k Bohu (porov. v. 4): „Nachádzaj potešenie v Bohu, a on ti dá to, čo žiada tvoje srdce.“ Žalmista tak vyzýva adresáta žalmu, aby sa vo svojom prežívaní okrem iného zamerlal na samého Boha. Zároveň v odpovedi na jeho problém sľubuje, že pokorní (inými slovami spravodliví, a teda tí, ktorí sa v rámci žalmu stávajú pre adresáta žalmu vzorom správania), sa budú tešiť z plnosti života (׀לֹשׁ) prežívanej v hojnosti. Pokorní (עֲנֻיִם), ktorí spolu s vlastníctvom zeme dostanú možnosť žiť život v plnosti pokoja, sa ocitnú v situácii, ktorá bude úplne odlišná od toho, čo charakterizuje život spravodlivých vo svetle Ž 37 (prenasledovanie a ohrozenie existencie od strany bezbožných; porov. vv. 12.14.32). Ich údel bude zároveň odlišný od toho, čím aktuálne disponujú bezbožní a čo vyvoláva u adresáta žalmu pocit krivdy a závidi, hoci by nemalo predstavovať predmet jeho túžob (porov. v. 16). S hriešnikmi sa totiž vo svetle Ž 37 spája הַמְּוֹן, teda „bohatstvo“, „hojnosť“, „veľké množstvo“. Čím je však bohatstvo početných bezbožných v porovnaní k plnosti života, skrytej v hebrejskom pojme ׀לֹשׁ, ktorá je pripravená pre spravodlivých?

Verš 29 dopĺňa prisľúbenie vlastníctva zeme pre spravodlivých poznámkou o tom, že ju budú obývať navždy (וַיִּשְׁכְּנוּ לָעַד עֲלֵיהָ). Vlastníctvo zeme je teda spojené so zotrúvaním v nej, pričom v tomto prípade nejde o obyčajné zdržiavanie sa na nejakom území, ale predovšetkým o kvalitu tohto prebývania, teda o bezpečnú existenciu. Slovtvorný koreň שכך, odvodeninu ktorého nachádzame vo v. 29, je totiž používaný biblickými autormi okrem

<sup>29</sup> Porov. pozn. č. 26.

<sup>30</sup> Porov. STENDEBACH, ׀לֹשׁ, 19-20.

<sup>31</sup> V hebrejskom texte je doslovne reč o tučnosti (דִּשְׁוֹן) konzumovaných dobrôt.

<sup>32</sup> Porov. KRONHOLM, ענג, 213.

iného ako „metafora očakávaného stavu bezpečia“<sup>33</sup>. Výraz לַעֲדָה z toho istého verša hovorí o tom, že spravodlivý bude môcť prebývať v prisľúbenej zemi stále<sup>34</sup>.

## 2.2 Analýza zmienok, ktoré neobsahujú výraz אָרֶץ

K zmienkam, ktoré neobsahujú výraz אָרֶץ, ale nadväzujú na problematiku zeme, patria výroky obsiahnuté vo vv. 18-19.27. Prvý z uvedených veršov hovorí o dedičstve bezúhonných (אֲרָמֵי אֶרֶץ „ich dedičstvo“), ktoré bude trvať naveky (לְעוֹלָם תְּהִיָּה). Hoci textu chýba jasné pomenovanie toho, čím toto dedičstvo je, na základe obsahu žalmu môžeme vzťahovať daný výraz na zem, ktorú budú vlastníť spravodliví<sup>35</sup>. Okrem zeme sa totiž v analyzovanom múdroslovnom diele nespomína nič, čím spravodliví budú disponovať v budúcnosti. Možnosť takejto interpretácie potvrdzuje aj význam samotného slova אֶרֶץ. Okrem označovania hnutel'ného a nehnuteľného majetku (aj pozemkov!), ktorý sa rozdeľuje medzi dedičmi, sa toto podstatné meno často používa ako výraz na označenie zeme, ktorá patrila Izraelu<sup>36</sup> (porov. Ž 47,5; 78,55; 135,10-12; 136,17-22; pridelenie Kanaánu ako dedičstva Izraelu je dôležitou témou deuteronomistického autora, porov. napríklad Dt 4,21.38; 12,9-10; 15,4; 19,3.10.14)<sup>37</sup>. V prospech ponímania slova אֶרֶץ ako výrazu, vzťahujúceho sa na zem, svedčí aj to, že podľa Ž 37 tak vlastníctvo zeme, ako aj dedičstvo bezúhonných budú trvať naveky (porov. vv. 18.29). Práve táto trvalosť vlastníctva, ktorú zdôrazňuje v. 18, bola charakteristická pre majetok (napríklad pozemky), ktorý bol dedený – ten bol nedotknuteľný, nemohol prejsť do vlastníctva niekoho cudzieho (porov. napríklad prípad Nabota a jeho vinice v 1Kr 21)<sup>38</sup>. Večné trvanie dedičstva je vo svetle v. 19 spojené s tým, že spravodlivý nebude v čase súženia zahanbený a počas hladu bude nasýtený. Tieto tvrdenia by sa dali interpretovať aj takým spôsobom, že disponovanie

<sup>33</sup> GÖRG, אֶרֶץ, 697.

<sup>34</sup> Porov. GOLDINGAY, *Psalms*, 529.

<sup>35</sup> Porov. napr. ALONSO SCHÖKEL – CARNITI, *Salmi*, 642; GOLDINGAY, *Psalms*, 529.

<sup>36</sup> Spomenutá skutočnosť nemusí nevyhnutne implikovať chápanie výrazu אֶרֶץ zo Ž 37,18 v kategóriách deuteronomickej tradície o prisľúbení zeme, ako slušne poznamenáva M. Bauks. Porov. BAUKS, „Das Land erben“, 517.

<sup>37</sup> Porov. Lipiński, אֶרֶץ, 326, 328-329.

<sup>38</sup> Porov. Lipiński, אֶרֶץ, 326-327.

zemou zaistí bezúhonným záchranu v podobe obživy v období núdze, a preto nezakúsia nič, čo by sa dalo chápať ako sklamanie<sup>39</sup>.

Ďalší z veršov – v. 27 – nepriamo nadväzuje na problematiku zeme tým, že hovorí o bývaní naveky: „Vyhýbaj sa zlu a rob dobro, a bývaj naveky.“ Bývanie naveky sa v tomto verši spája so zaujatím určitých mravných postojov zo strany spravodlivého. Ani v tomto prípade nejde iba o prisľúbenie<sup>40</sup> toho, že sa adresát žalmu bude môcť zdržiavať na určitom teritóriu. Máme tu skôr dočinenia so zmienkou o bezpečnej existencii, ktorú zaručuje adresátovi žalmu naplnenie základného múdroslovného princípu (konaj dobro, stráž sa zla)<sup>41</sup>.

### 3 Zem ako predmet vlastníctva v Ž 37 (TM)

Vo svetle predložených zistení môžeme tvrdiť, že zmienky o zemi v Ž 37 ju ukazujú predovšetkým ako predmet vlastníctva, ktoré je prisľúbené spravodlivým. Je to priestor, ktorý budú spravodliví natrvalo vlastniť a ktorý sa zároveň stane miestom ich stáleho bývania. Je dôležité poznamenať, že vlastníctvo zeme je v rámci daného textu spojené s určitou mravno-náboženskou kvalifikáciou človeka. Zem budú vlastniť tí, ktorí dôverujú Pánovi, sú pokorní<sup>42</sup>, bezúhonní, Bohom požehnaní, a teda spravodliví. Je to taktiež zem, ktorú je ťažké lokalizovať – v texte chýba akákoľvek geografická špecifikácia. Bližšiu charakterizáciu priestoru nenapomáha ani samotný výraz אָרֶץ, ktorý sa v analyzovanom žalme vyskytuje vždy bez člena a má širokú

<sup>39</sup> Slovtvorný koreň בוש (doslovne „byť zahanbeným“) opisuje vo viacerých biblických textoch (žalospevy a ďakovné piesne) situáciu sklamaní. Viac k tejto téme čítaj v článku AVRAHAMI, בוש, 295-313.

<sup>40</sup> V prípade príkazu שָׁכֵן לְעוֹלָם, ktorý nasleduje po dvoch ďalších (סור מֵרָע a עֲשֵׂה־טוֹב), nemáme dočinenia s povzbudením ku konkrétnemu skutku, ale s predstavením toho, k čomu v budúcnosti privedie robenie dobra a vzdialenie sa od zla. Porov. ALONSO SCHÖKEL – CARNITI, *Salmi*, 644.

<sup>41</sup> Porov. GÖRG, שָׁכֵן, 697.

<sup>42</sup> Aj keď slovo עָנָוִים funguje v niektorých biblických kontextoch ako označenie pre chudobných (napríklad v múdroslovnej literatúre sa slová עָנָוִים a עֲנָוִים používajú ako synonymá výrazov, ktorými sa pomenúvajú ekonomicky a spoločensky slabí členovia spoločnosti; porov. GERSTENBERGER, עָנָו, 243-244.), v analyzovanom žalme (v. 11) plní skôr úlohu morálno-náboženskej kvalifikácie. Všetky ostatné pomenovania tých, ktorým je prisľúbená zem, resp. dedičstvo, v rámci Ž 37 (porov. vv. 9.18.22.29), sú totiž príkladmi mravnej, resp. náboženskej, ale nie ekonomickej alebo spoločenskej charakteristiky: „tí, ktorí dúfajú v Pána“, „bezúhonní“, „požehnaní nim [Bohom]“, „spravodliví“.

semantickú náplň<sup>43</sup>. Priestor pomenovaný v Ž 37 slovom אָרֶץ poskytuje spravodlivým trvalú možnosť viesť život plný pokoja, bezpečia a naplnenia. Vlastníctvo zeme spravodlivými je tak vnímané aj v kategóriách zakusovania Božieho požehnaní: jeho požehnaní budú vlastníť zem (porov. v. 22). Vlastníctvo zeme sa stane aj realitou adresáta žalmu za predpokladu, že ten bude dúfať v Pána a kráčať po jeho ceste (dosl. striehnuť jeho cestu) (v. 34). Kým adresát žalmu bude Bohom vyzdvihnutý, aby vlastnil zem, bezbožný bude zničený (vv. 34-36). A nestane sa to prvýkrát. Žalmista svojou skúsenosťou potvrdzuje, že bezbožný sa už v určitom okamihu nenavrátiteľne stratil (v. 36), aj napriek tomu, že oplýval životom (porov. obraz rozrasteného stromu z v. 35) a vzbudzoval hrôzu. Na druhej strane tá istá osobná skúsenosť autora, a to mimochodom celoživotná (... וְלֹא־רָאִיתִי גַּם־קִנְיָתִי וְלֹא־רָאִיתִי), potvrdzuje, že spravodlivý nikdy nebol opustený, teda vystavený napospas nepriaznivému osudu<sup>44</sup> a jeho potomstvo nikdy netrpelo hladom (v. 25). Konštatovanie z v. 25 môžeme ponímať aj ako vyjadrenie presvedčenia o pozitívnom údele spravodlivého, v ktorom sa zrealizovalo prisľúbenie zeme (porov. vv. 18-19).

V odbornej literatúre sa stretne s rôznymi názormi na to, ako treba chápať zem, ktorej vlastníctvo žalmista tak dôrazne spája s budúcnosťou spravodlivých. Michaela Bauks hovorí o trojakej interpretácii, ktorá sa objavuje v biblických kruhoch. Výraz אָרֶץ je ponímaný buď ako taký, ktorý sa vzťahuje na Zasľúbenú zem (viacerí komentátori Ž 37), alebo ako taký, ktorý označuje zem prisľúbenú Pánovým chudobným (K. Seybold, E. Zenger, R. Albertz)<sup>45</sup>, alebo ako priestor, kde sa v budúcnosti rozhodne o osude spravodlivých

<sup>43</sup> Môže označovať určité ohraničené územie, teda krajinu (porov. napr. Ex 13,5), ako aj pôdu (porov. napr. Ž 67,7), alebo celý svet (porov. napr. Ž 8,2.10), a v niektorých kontextoch dokonca aj podsvetie (porov. napr. Iz 26,19; Jon 2,7). Porov. OTTOSON – BERGMAN, אָרֶץ, 393, 394-401.

<sup>44</sup> Porov. GERSTENBERGER, אָרֶץ, 586.

<sup>45</sup> V ekonomicko-spoločenských kategóriách chápe informáciu o vlastníctve zeme aj W. Brueggemann, ktorý ráta s možnosťou čítania Ž 37 na jednej strane ako ideologicky ladeného textu a na druhej ako utopického diela. V prvom prípade by žalm podporoval existujúci ekonomicko-spoločenský *status quo*, v ktorom zem predstavovala hodnotu samu o sebe. Žalm by tak bránil záujmy vlastníkov pozemkov okrem iného aj akceptáciou mravno-sociálnych predpokladov, ktoré zaisťovali nadobudnutie zeme, ako aj disponovanie ňou. V druhom prípade by žalm bol základom nádeje pre tých, ktorí aktuálne nedisponovali zemou, keďže vinou žalmových „bezbožných“ došlo k jej nespravodlivému rozdeleniu. Text diela by tak bol anticipáciou budúcnosti, v ktorej tí, čo nevlastnia zem, ju získajú, kým aktuálni vlastníci o ňu prídu. Porov. BRUEGGEMANN, Psalm 37, 235-257.

a hriešnikov (eschatologická perspektíva<sup>46</sup>; H.-J. Kraus)<sup>47</sup>. Michaela Bauks sa prikláňa k vysvetleniu pojmu אֶרֶץ vo svetle múdroslovnej tradície<sup>48</sup>. Podobný názor je zastávaný aj v predkladanom príspevku.

Prislúbenie vlastníctva zeme v Ž 37 sa líši od najznámejšieho starozákonného prislúbenia zeme, daného Bohom Abrahámovi a jeho potomstvu, ktoré sa vzťahovalo na konkrétnu zem – Kanaán – a bolo adresované konkrétnym ľudom. V Ž 37 prislúbenie vlastníctva zeme tvorí súčasť výrokov o osude spravodlivých a bezbožných a je včlenené do múdroslovného ponaučenia, aké žalmista dáva tým, ktorí živia vo vzťahu k bezbožným negatívne postoje. Pozorujú totiž ich nekalé správanie a zároveň si všimajú, že sa im v živote darí (בְּמַצְלִיחַ דְּרַכּוֹ; v. 7). Cieľom výrokov, obsahujúcich prislúbenie zeme, je predovšetkým odvrátiť adresáta žalmu od negatívnych postojov, ktoré môžu spôsobiť vzdialenie sa od Boha (porov. v. 8). Zámerom autora je zároveň povzbudiť adresáta ku konaniu dobra a k dôvere v Boha, ako aj potvrdiť presvedčenie, že šťastný a úspešný život zaistuje len prilipnutie k Božiemu zákonu a „prijatie“ ho do vlastného vnútra. Autor, ktorý pri charakterizácii spravodlivého zdôrazňuje jeho bytostné prepojenie so zákonom (porov. v. 31: „Boží zákon je v jeho srdci“), výrazne nadväzuje na myšlienku o dôležitosti zákona prezentovanú v Ž 1 (najmä vv. 2-3). Bezbožný, ktorý je adresátovi Ž 37 predstavený ako zelený rozrastený strom (v. 35), sa zase vo svetle nadväznosti na Ž 1 prezentuje ako ten, kto si uzurpuje právo na požehnanie, ktoré podľa Ž 1 malo sprevádzať spravodlivého: ten mal byť ako plodonosný strom, ktorý nikdy nevädne, teda je úspešný vo všetkom, čo podniká (v. 3: וְכָל אֲשֶׁר-רָעַעְשָׂה יִצְלַח; v. 3). Autor Ž 37, ktorý si je vedomý problematikosti situácie svojho adresáta, konštatuje, že strom symbolizujúci hriešnika predsa zmizol, bol akoby vyťatý. Súčasne adresát žalmu, ktorý túži stať sa živým plodonosným stromom podľa odkazu Ž 1, dostáva od žalmistu prislúbenie, že bude vlastníť zem, ktorá mu zabezpečí existenciu plnú pokoja a hojnosti. Prislúbenie zeme v Ž 37 treba chápať podobne ako metaforu

<sup>46</sup> Podobne interpretuje pojem אֶרֶץ aj M. Oeming, ktorý konštatuje, že v prípade zeme prislúbenej spravodlivým (Oeming skôr vyzdvihuje v tomto kontexte chudobných) ide o Božie kráľovstvo, v ktorom nebude miesto pre bezbožných. Porov. OEMING, *Psalmen*, 208.

<sup>47</sup> Porov. BAUKS, „Das Land erben“, 514-515.

<sup>48</sup> K takémuto názoru vedie nemeckú autorku okrem iného výskyt frázy אֶרֶץ אֲשֶׁר בְּרַחֲמֵי יְהוָה v kontextoch nespojených so zaujatím Kanaánu (Ž 25,13), resp. presahujúcich konkrétnosť tejto udalosti (Ž 69,35-37), čo už aj skorší biblisti vnímali ako postačujúce pre interpretovanie formulácie ako krátkej formuly na označenie široko chápanej spásy. Porov. BAUKS, „Das Land erben“, 517-518.

životného a plodonosného stromu zo Ž 1, teda ako povzbudenie zaujať postoj navrhovaný žalmistom.

## Záver

Motív vlastníctva zeme je jedným zo základných motívov Ž 37. Rozhoduje o tom najmä to, že sa v analyzovanom texte opakovane vyskytuje formulácia  $\text{יֵרֶשׁ אֶרֶץ}$  (5x), ako aj skutočnosť, že sa v Ž 37 objavuje výrok o dedičstve bezúhonných, ktoré bude trvať naveky (v. 18). V rámci analyzovaného textu je motív vlastníctva zeme použitý na predstavenie osudu človeka, ktorého vzťah k Bohu sa vyznačuje dôverou a ktorého existencia je poznačená zvnútornením Pánovho zákona. Motív vlastníctva zeme má v Ž 37 výrazne pozitívne zafarbenie – zahŕňa v sebe posolstvo o naplnenej a pokojnej existencii. Ako umiestnený v múdroslovnom kontexte plní jasnú persuzívnu úlohu a má povahu korunného argumentu pre rozhodnutie spravodlivého zotrvať na správnej životnej ceste v súlade s odkazom Ž 1.

## Zoznam použitej literatúry

- ALEXANDER, Joseph A.: *The Psalms Translated and Explained*, Edinburgh: Andrew Elliot and James Thin, 1864.
- ALONSO SCHÖKEL, Luis – CARNITI, Cecilia: *I Salmi*. Vol. 1 (Commenti biblici), Roma: Borla, 1992.
- ANDERSON, Arnold A.: *The Book of Psalms*. Vol. I: Psalms 1-72 (NCBC), Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1981.
- AVRAHAMI, Yael:  $\text{בוֹשׁ}$  in the Psalms – Shame or Disappointment?, *JSOT* 34 (3/2010) 295-313.
- BAUKS, Michaela: „Das Land erben“ oder „die Erde in Besitz nehmen“ in Ps 36 (37 MT). Ein Übersetzungsvergleich. In: Martin Karrer – Wolfgang Kraus (eds.): *Die Septuaginta – Texte, Kontexte, Lebenswelten: Internationale Fachtagung veranstaltet von Septuaginta Deutsch (LXX.D)* (WUNT 219), Tübingen: Mohr Siebeck, 2008, 502-522.
- BENUN, Ronald: *Evil and the Disruption of Order: A Structural Analysis of the Acrostics in the First Book of Psalms* [online]. [cit. 2013-07-21]. Dostupné na internete: [http://www.jhsonline.org/Articles/article\\_55.pdf](http://www.jhsonline.org/Articles/article_55.pdf).
- Die Bibel. Altes und Neues Testament. Einheitsübersetzung*, Freiburg – Basel – Wien: Herder, 1980.
- BROWN, William P.: „Come, O Children ... I Will Teach You the Fear of the Lord“ (Psalm 34:12): Comparing Psalms and Proverbs. In: Ronald L. Troxel – Kelvin G. Friebel – Dennis R. Magary (eds.): *Seeking Out the Wisdom of the Ancients. Essays*

- Offered to Honor Michael V. Fox on the Occasion of His Sixty-fifth Birthday*, Winona Lake: Eisenbrauns, 2005, 85-102.
- BRUEGGEMANN, Walter: Psalm 37: Conflict of Interpretation. In: Patrick D. Miller (ed.): *The Psalms and the Life of Faith*, Minneapolis: Fortress, 1995, 235-257.
- BRUG, John F.: Biblical Acrostics and their Relationship to Other Ancient Near Eastern Acrostics. In: William W. Hallo – Bruce W. Jones – Gerald L. Mattingly (eds.): *The Bible in the Light of Cuneiform Literature. Scripture in Context III* (ANETS 8), Lewiston: Edwin Mellen, 1990, 283-304.
- BRUG, John F.: *Near Eastern Acrostics and Biblical Acrostics. Biblical Acrostics and Their Relationship to Other Ancient Near Eastern Acrostics* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné na internete: <http://www.wlsessays.net/bitstream/handle/123456789/856/BrugAcrostics.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- DECLAISSE-WALFORD, Nancy – JACOBSON, Rolf A. – TANNER, Beth T.: *The Book of Psalms* (NICOT), Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company, 2014.
- CRAIGIE, Peter C.: *Psalms 1-50* (WBC 19), Waco: Word Books, 1983.
- CRENSHAW, James: *Old Testament Wisdom. An Introduction*, Louisville: Westminster John Knox, <sup>3</sup>2010.
- DAHOOD, Mitchell: *Psalms I: 1-50* (AB), Garden City: Doubleday & Company, 1966.
- DELITZSCH, Franz J.: *Biblical Commentary on the Psalms. Vol. 2* (BCOT), Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company, 1952.
- EATON, John H.: *The Psalms. A Historical and Spiritual Commentary with an Introduction and New Translation*, London – New York: Continuum, 2005.
- ELLIGER, Karl, et al. (eds.): *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, <sup>4</sup>1990.
- FANTUZZO, Christopher J.: Acrostic. In: Tremper Longman III – Peter Enns: *Dictionary of the Old Testament Wisdom, Poetry & Writings. A Compendium of Contemporary Biblical Scholarship*, Downers Grove – Nottingham: InterVarsity Press, 2008, 1-4.
- GERSTENBERGER, Erhard S.: פְּזֵם לְאָזָא. In: *TDOT X* (1999) 584-592.
- GERSTENBERGER, Erhard S.: אֲנָהּ פְּנֵה II. In: *TDOT XI* (2001) 230-252.
- GOLDINGAY, John E.: *Psalms, Volume I: Psalms 1–41* (Baker Commentary on the Old Testament Wisdom and Psalms), Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2006.
- GÖRG, Manfred: שָׁכָן שָׁכָן. In: *TDOT XIV* (2004) 691-702.
- HASEL, Gerhard Franz: קָרָת קָרָת. In: *TDOT VII* (1995) 339-352.
- HENGSTENBERG, Ernst W.: *Commentary on the Psalms. Vol. II*, Edinburgh: T & T Clark, 1846.
- HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *Die Psalmen I: Psalm 1–50* (NEB.AT), Würzburg: Echter Verlag, 1993.
- HURVITZ, Avi: Wisdom Vocabulary in the Hebrew Psalter: A Contribution to the Study of „Wisdom Psalms“, *VT* 38 (1988) 41-51.
- HURVITZ, Avi: צָדִיק = “wise” in Biblical Hebrew and the Wisdom Connections of Ps. 37. In: Klaus-Dietrich Schunck – Matthias Augustin (eds.): *Goldene Äpfel in silbernen Schalen: Collected Communications to the XIIIth Congress of the International Organization for the Study of the Old Testament, Leuven 1989* (BEAT 20), Frankfurt am Main: Peter Lang, 1992, 109-112.
- KIRKPATRICK, Alexander Francis: *The Book of Psalms* (The Cambridge Bible for Schools and Colleges), Cambridge: University Press, 1951.
- KRAUS, Hans-Joachim: *Psalmen. Band 2: 60-150* (BKAT 15.2), Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, <sup>7</sup>2003.

- KRONHOLM, Tryggve: ʿānag עָנָג. In: *TDOT XI* (2001) 212-215.
- KUNTZ, J. Kenneth: Reclaiming Biblical Wisdom Psalms: A Response to Crenshaw, *CurBR* 1 (2003) 145-54.
- LIPÍŃSKI, Edward: nāḥal נָחַל. In: *TDOT IX* (1998) 319-335.
- LOHFINK, Norbert: yāraš יָרַשׁ. In: *TDOT VI* (1990) 368-396.
- LOHFINK, Norbert: Die Besänftigung des Messias: Gedanken zu Psalm 37. In: Josef Hainz et al. (eds.): „Den Armen eine frohe Botschaft“: *Festschrift für Bischof Franz Kamphaus zum 65. Geburtstag*, Frankfurt am Main: Josef Knecht, 1997, 75-87.
- MOWINCKEL, Sigmund: *The Psalms in Israel's Worship*. Vol. II, New York – Nashville: Abingdon Press, 1962.
- MURPHY, Roland E.: *The Tree of Life. An Exploration of Biblical Wisdom Literature*, Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company, 2002.
- OEMING, Manfred: *Das Buch der Psalmen. Psalm 1-41* (NSK-AT 13/1), Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 2000.
- OTTOSON, Magnus – BERGMAN, Jan: יָרַשׁ ʿerets. In: *TDOT I* (1977) 388-405.
- STENDEBACH, Franz Josef: šālôm שָׁלוֹם. In: *TDOT XV* (2006) 13-49.
- SYNOWIEC, Juliusz: *Gatunki literackie w Starym Testamencie*, Kraków: Bratni Zew, 2003.
- TERRIEN, Samuel: *The Psalms. Strophic Structure and Theological Commentary*. Vol. II: Psalms 73–150 (ECC), Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company, 2003.
- WEISER, Artur: *The Psalms. A Commentary* (OTL), London: SCM, 1962.

### Zhrnutie

Žalm 37 je odpoveďou na situáciu človeka, ktorý prežíva vo vzťahu k bezbožným hnev a závišť. Negatívne postoje v ňom vyvoláva pozorovanie úspešného života hriešnikov. Okrem mravných usmernení pre konkrétne konanie nájdeme v texte rad prisľúbení, ktoré majú povzbudiť k zaujatiu určitého postoja a k vernosti zásadám spravodlivého života naformulovaným v Ž 1. Žalmy 37 a 1 totiž spája tematická a lexikálna príbuznosť. V Ž 37 najvýraznejšie zaznieva prisľúbenie vlastníctva zeme, ktoré sa vyskytuje v texte až päťkrát (vv. 9.11.22.29.34). Cieľom príspevku je odpovedať na otázku, aká koncepcia zeme je v pozadí tohto prisľúbenia. Prvá časť článku zahŕňa základnú charakteristiku Ž 37. V jeho druhej časti sú zanalyzované verše, ktoré obsahujú priame zmienky o zemi, resp. nadväzujú na problematiku zeme. Tretia časť príspevku predkladá koncepciu zeme v Ž 37 a uvádza charakteristiku motívu zeme ako predmetu vlastníctva.

*Kľúčové slová:* Žalm 37, zem, dedičstvo, spravodlivý, bezbožný.

*Summary*

Psalm 37 presents a response to the situation of person who is full of negative attitudes towards the faithless people because of their prosperity. The psalmist gives his/her addressee specific moral guidelines how to live and behave in such situation. The advices contain a number of promises that have to encourage the addressee to make right choice in life and stay loyal to the principles of faithfulness that have been formulated in Ps 1, text deeply connected with Ps 37. The promise of land's ownership for the faithful people is mentioned in this context several times (vv. 9.11.22.29.34). The aim of this paper is to answer the question what land concept forms the background of the promise. In the first part of the paper the basic characteristic of Ps 37 is given. The second part includes the analysis of the verses that contain terms connected with land or references to the land theme. The third part of the paper presents the concept of land in Ps 37 and gives the characteristic of the motif of land's ownership in the text.

*Key words:* Psalm 37, land, inheritance, faithful, faithless.

Mykhaylyna Klusková  
Pedagogická fakulta  
Katolícka Univerzita v Ružomberku  
Hrabovská cesta 1A  
034 01 RUŽOMBEROK, Slovenská republika  
mykhaylyna.kluskova@gmail.com

## Contents

### Treaties

<i>Mykhaylyna KLUSKOVÁ</i> The Motif of Land as an Object of Ownership in Psalm 37 .....	137-152
<i>Martina KORYTIAKOVÁ</i> On the Meaning of εἰς παρεμβολὰς αὐτοῦ in Jdt 16:2b .....	153-174
<i>Pavel VILHAN</i> The Book of Sirach Full of Inspiration .....	175-185
<i>Alfio Marcello BUSCEMI</i> Paul of Tarsus and Mother Church of Jerusalem .....	186-207
<i>Helena PANCZOVA</i> The Technique of Translating from Biblical Greek (4): An Analysis of the New Slovak Translation of Psalms 50(51)– 74(75) According to the Septuagint .....	208-249

### Notes

<i>Blažej ŠTRBA</i> The Influence of the Latin <i>misericos</i> on the New Testament Translation “merciful” .....	250-259
<b>Reviews</b> .....	260-277
<b>Communications and References</b> .....	278-282

## Obsah

### Štúdie

<i>Mykhaylyna KLUSKOVÁ</i> Motív zeme ako predmetu vlastníctva v Žalme 37 .....	137-152
<i>Martina KORYTIAKOVÁ</i> On the Meaning of εἰς παρεμβολὰς αὐτοῦ in Jdt 16:2b .....	153-174
<i>Pavel VILHAN</i> Kniha Sirachovcova plná inšpirácie .....	175-185
<i>Alfio Marcello BUSCEMI</i> Pavol z Tarzu a materská Cirkev z Jeruzalema .....	186-207
<i>Helena PANCZOVÁ</i> Technika prekladu z biblickej gréčtiny (4): Analýza nového slovenského prekladu žalmov 50(51)–74(75) podľa Septuaginty .....	208-249

### Poznámky

<i>Blažej ŠTRBA</i> Vplyv latinského <i>misericors</i> na novozákonnú prekladovú voľbu „milosrdný“ .....	250-259
Recenzie .....	260-277
Správy a oznamy .....	278-282